

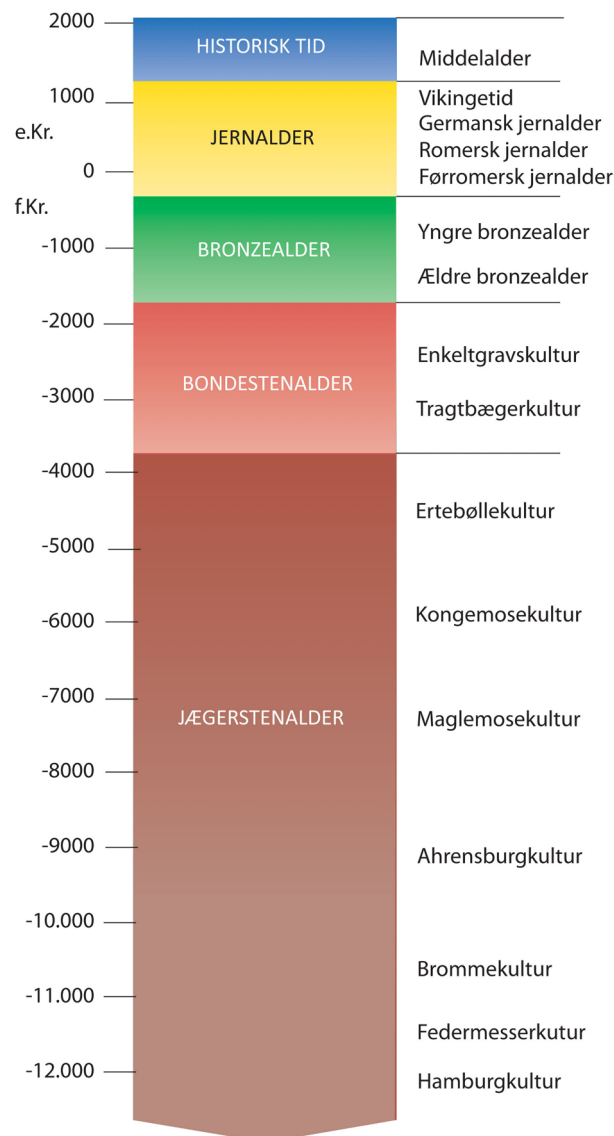
Huse, gader og broer i Hobro fra middelalder og nyere tid

Arkæolog Kenneth Nielsen

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i middelalderen	3
Undersøgelsens resultater	4
Brotorvet	4
H. I. Biesgade	5
Affaldskule eller brønd	6
Opfyld og veje fra middelalderen	7
Jernbanegade	7
Hegn og dige	7
Adelgade	8
Hobro bro og Onsild Å	8
Brøstolper	8
Bolværk	10
En ny bro?	11
Sammenfatning og perspektivering	12
Hvis du vil vide mere	12
Udgravningsdata	13

Indledning

I sommeren 2021 udførte Nordjyske Museer en overvågning i forbindelse med, at Mariagerfjord Vand A/S ønskede at foretage separatkloakering i gaderne H. I. Biesgade, Adelgade, Jernbanegade og på Brotorvet.

Undersøgelsens baggrund

Det berørte område ligger inden for grænserne af Hobros kulturarvsareal af national betydning, og området befinder sig i den nordlige udkant af middelalderens og renæssancens Hobro.

Lokalområdet i middelalderen

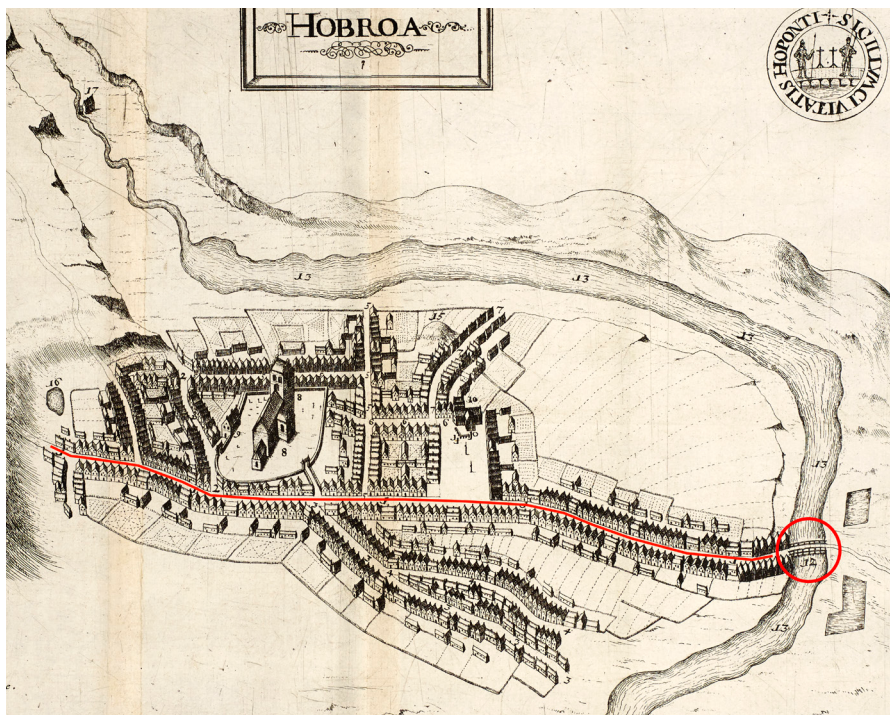

Figur 1. Oversigtskort over det undersøgte område. Med blå streg er markeret de projekterede kloaktracéer, mens Hobros kulturarvsareal er markeret med rød streg. Den røde trekant markerer den omtrentlige placering af det tidligere "Sprittorv".

Hobro opstod i bunden af den dybe Mariager Fjord, der udgør hovedparten af en smal is-erosionsdal mellem Kattegat i øst og Skals ådal i vest. Fra sydsiden af dalen skyder en lav, cirka 500 meter bred landtange sig ud i fjorden, hvorved den inderste del af denne skilles fra i Vesterfjord. Onsild Å løber fra sydvest ud i Vesterfjord, og de to fjorde er forbundet ved et smalt fjordvand. Landhævninger siden stenalderen og senere tiders opfyldninger ud i fjordene har medført, at der i dag blot er en menneskeskabt kunstig, smal å eller kanal mellem Vesterfjord og Mariager Fjord, kaldet Onsild Å, figur 1. De aktuelle tracéer ligger i den nordligste del af den historiske bymidte, og denne lavtliggende del af landtangen blev først bebygget fra 1500- og 1600-tallet.

Af Resens prospekt fra 1677 fremgår det, at bebyggelsen var udstrakt til den nordligste del af landtangen, figur 2. Ganske vist er Resens byprospekter ikke troværdige i detaljen, men udstrækningen af byen synes sandsynlig, da den bakkes op af resultaterne fra arkæologiske undersøgelser i nærområdet. På Resens prospekt ses også en træbro over fjordvandet, og ved en tidligere undersøgelse på "Sprittorvet" i 1975 påtraf man en konstruktion, der blev tolket som en stenvase (et landfæste) til en tidlig bro eller som anlagt i forbindelse med en vej over det lave, fugtige terræn. Den mulige stenvase var ældre end slutningen af 1600-tallet, men blev i øvrigt ikke dateret nærmere. En brønd fundet ved den samme undersøgelse var blevet fyldt med bl.a. affald, kakler og keramik imellem 1550 og 1675.

I 2006 undersøgtes et større område på Adelgade 3a-3b, figur 1: ÅHM 5611 (sted- og lokalitetsnr. 140703-62). Her blev der påvist en gradvis inddæmning af det lavvandede fjordområde i form af etablering af pælerækker/

Figur 2. Udsnit af Resens prospekt af Hobro fra 1677. For enden af Adelgade, markeret med rødt, ses broen over fjorden her markeret med en rød cirkel. Nord er til højre på prospektet.

opfyldsbolværker og faskiner. Dendrokronologiske dateringer viste, at inddæmningen var fortaget i perioden efter ca. 1558 og indtil ca. 1637.

Undersøgelsens resultater

Ved udgravningen blev der påtruffet en række forskellige anlæg fra flere forskellige perioder i byens historie. Adskillige af disse anlæg vidner om områdets lave beliggenhed, hvor problemer med både blød jordbund og oversvømmelser har været en del af hverdagen siden middelalderen og frem til i dag. Undersøgelsen fulgte som nævnt udgravningen af kloaktracéerne, som begyndte på Brotorvet og i H. I. Biesgade og fortsatte ad Jernbanegade og afsluttedes, for arkæologiens vedkommende, i Adelgades nordøstligste del mellem den nordlige udmundning af H. I. Biesgade og broen over Onsild Å. Resultaterne vil i det følgende blive gennemgået én gade ad gangen i den rækkefølge, de blev undersøgt.

Brotorvet

Kloaktracéet på Brotorvet fulgte nogenlunde torvets østlige og nordlige afgrænsning. Lige før pladsens østlige hjørne stødte maskinen på planker. Efter en hurtig afrensning var det tydeligt, at der måtte være tale om et såkaldt opfyldningsbolværk, figur 3. Bolværket var sammensat af nedrammede

Figur 3. Træbygget opfyldningsbolværk på Brotorvet, set fra syd.

Dendrokronologi

Dendrokronologi er tidsbestemmelse ud fra årringe i træ. Træerne vokser nemlig mere (altså får en tykkere årring) på nogle år end andre - alt efter ændringer i klimaet. Derfor får de nærmest en stregkode som passer præcis til den tid, de har vokset i. Dendrokronologien bygger på en sammenligning af den stregkode med stregkoder fra især mange gamle træers, som har kunnet overlappes - og dermed har skabt én lang stregkode, hvor man kan se hvor den aktuelle kode passer ind i.

pæle, hvor der på begge sider var monteret lodretstående plankebyggede sider sammenholdt med vandretliggende planker på indersiden. I midten af denne sandwichagtige konstruktion var der fyldt op med sand og bundter af siv og grene foruden en del andet fedtet organisk materiale. Bolværket har tilbageholdt et terrænopfyld på sin nordside, mens sydsiden oprindeligt har været eksponeret mod Mariager Fjord, der indtil 1920 lå helt inde på nutidens Brotorvet. En årringsdatering (dendrokronologisk datering) af én af stolperne viste, at denne var fældet efter 1770. Men da der på Original 1 kortet over Hobro fra 1867-68 ikke ses noget bolværk på stedet, må der være tale om et genanvendt tømmerstykke. Dateringen på bolværket må derfor nødvendigvis være mellem 1870 og 1920, hvilket også kunne bekræftes ikke mindst af de keramikskår fra urtepotter, der fandtes i jorden ved anlægget, men i særdeleshed også ved de ølflasker fra netop denne periode, som også var efterladt i og omkring bolværket.

H. I. Biesgade

Figur 4. En af de mange piloteringspæle fra ejendommen Adelgade 5 er her netop blevet trukket op af maskinen.

Figur 5. Luftfoto af ejendommen Adelgade 5 taget i 1950'erne. Efter Aero Ekspress; Det Kgl. Bibliotek.

Ca. 30 meter vest for indkørslen til Brotorvet stødte maskinen på nedrammede pæle i undergrunden. Over en strækning på ca. 35 meter blev der således fundet og trukket 62 ca. 20-25 cm tykke pæle op, som har fungeret som fundering af en grundmuret bygning fra begyndelsen af 1800-tallet, figur 4. Pælene passer med en treetagers magasinbygning tilhørende en købmandsgård, der i 1800- og 1900-tallet lå på den tidligere matrikel 123 på adressen Adelgade 5. Den sydlige del af matriklen blev i midten af 1900-tallet sløjfet i forbindelse med, at H. I. Biesgade blev ført frem til Adelgade.

Købmandsgården, der ses på et luftfoto fra 1950'erne på figur 5, var indtil 1895 beboet af en af Hobros kendte industripionerer, nemlig købmand Hans Peter Anton Bie, oftest omtalt blot som Anton Bie, der døde det nævnte år. Anton stiftede sammen med sin bror Frederik Bie hvidtølsbryggeriet Bies Bryghus i 1841 på Adelgade 26. Men Anton var dog købmand af hjertet, og allerede i 1846 solgte de bryggeriet til den tredje bror Hans Jacob Bie, der under kyndig vejledning af brygger I. C. Jacobsen fra Carlsberg udviklede produktionen fra hvidtøl til også at omfatte bajersk øl.

Ved siden af det sted, hvor porten gennem magasinbygningen havde været, fandtes en brønd, der på baggrund af både sin placering og konstruktion formentlig har været en del af bygningen, figur 6. Brønden bestod yderst af en brøndkasse af træplanker og inderst af et opmuret brøndrør, der var opbygget med afrundede mursten fremstillet til formålet. Imellem de to dele

Figur 6. Brønd ved porten til magasinbygningen ved Adelgade 5.

var der fyldt op med et løst materiale bestående af grus og småsten iblandet trækul. Da trækul er kendt for sine filtrerende egenskaber, har fyldet formentlig fungeret som filtermateriale for brøndens vand. Yderligere to brønde fandtes hhv. 17 og 24 meter vest for den første brønd, men her var i begge tilfælde tale om simple trækasser uden et indre rør.

Affaldskule eller brønd

Figur 7. Affaldskule eller brønd, set fra sydvest.

Ca. 13 meter vest for piloteringerne til Bies magasinbygning fandtes resterne af, hvad der må tolkes som enten en affaldskule eller de nederste dele af endnu en brønd, figur 7. Anlægget bestod af fire liggende bøgeplanker med en tykkelse på ca. 12-15 cm, som i enderne var samlet med træpløkke til en næsten kvadratisk ramme på 1,6 x 1,7 meter. Inden for rammen udgjorde fem brede kantstillede egeplanker en kasse med en dybde på ca. 30 cm svarende til plankernes bredde. I bunden var et overvejende organisk kulturlag, hvori der fandtes enkelte stumper af affald i form af porcelæn, flaskeglas, et nøgleben fra en gås og hovedet af en lille gadekost. Fundene viser, at anlægget har været i funktion i 1800-tallet og måske op i 1900-tallet. Fra plankerne i den indre kasse blev der taget en dendrokronologisk prøve, som viste, at træets fældningstidspunkt har været efter 1594. Umiddelbart virker dateringen til at være noget forskellig fra dateringen af de genstande, der blev fundet i bunden af anlægget, men her er det vigtigt at være opmærksom på, at plankerne ikke havde nogen af de yderste og sidst dannede årringe bevaret. Med

egetræ, der vokser forholdsvist langsomt, kan der derfor være fjernet mange årringe i forbindelse med plankernes fremstilling. Samtidig kunne det også bemærkes, at plankerne i enderne havde udskæringer, der har været udført med det formål at samle plankerne i hjørnerne. I dette tilfælde bemærkedes det imidlertid, at plankerne ikke var forbundet med hinanden via disse udskæringer. Det mest sandsynlige må derfor være, at plankerne har været genanvendt mindst én gang og dermed kan have en langt højere alder end selve affaldskulen/brønden, de blev fundet i. Over de fire bølgeplanker var jorden forstyrret af yngre gravninger, som gjorde, at der ikke var bevaret spor efter et evt. brøndrør. En del mindre natursten fandtes dog i jorden, og der kan derfor have været et stenbygget brøndrør oven på bølgeplankerne. En tilsvarende konstruktion er i hvert fald tidligere i 1975 registreret nogle få meter sydvest for anlægget. Her var lidt af et stenbygget brøndrør bevaret hvilende på en træramme af egeplanker. Denne brønd var dog fyldt med affald, der viste, at den har været i funktion i 1500-1600-tallet og senest er sløjfet omkring 1675. Måske kan affaldskulen i virkeligheden have været en brønd som den, der fandtes i 1975-undersøgelsen, men blot med en langt længere funktionsperiode. I så fald må denne have været rensat op undervejs, da der ikke fandtes genstande fra renæssancen i den.

Opfyld og veje fra middelalderen

Ved krydset mellem H. I. Biesgade/Jernbanegade og Adelgade bemærkedes et pludseligt fald i undergrundsniveauet, som efter ca. 15 meter i vestlig retning steg igen til et højere niveau end før. Fraværet af tømmerkonstruktioner eller pæle i lavningen udelukkede, at der skulle være tale om et menneskeskabt anlæg som f.eks. et gravet åleje eller lign. Lavningen var fyldt op med et rent, næsten sort lag af muld uden andet indhold end et par dyreknogler, der vidnede om, at der ikke var tale om en naturlig aflejring. For at klarlægge, hvornår denne opfyldning har fundet sted, blev der udtaget jordprøver til kulstof-14-datering fra både toppen og bunden af muldlaget, der afslørede, at opfyldningen må være foregået over ca. 375 år i perioden mellem ca. 1175 og 1550. Lavningen tolkes som en naturlig dannet fordybning i terrænet, hvor der måske har stået vand ind imellem, selvom ingen spor heraf sås i jordlagene. Borgerne i Hobro har formentlig ønsket lavningen opfyldt måske som led i byens løbende ekspansion i nordlig retning, hvor påkørsel af store mængder opfyldsjord således har været påkrævet for, at dette har kunnet lade sig gøre. Efter kloaktracéet havde passeret den opfyldte lavning, fortsatte det tværs over Adelgade, hvor der som nævnt ovenfor kunne observeres en ret høj undergrundskote. Koten viste, at Adelgade i sin tid er anlagt på en naturligt skabt sandrevle. Revlen er formentlig dannet af sandaflejringer, som er skyllet sammen af fjorden. En kulstof-14-prøve fra toppen af revlen viste, at disse lag var aflejret i yngre bronzealder omkring 800-700-tallet f.v.t. På toppen af sandrevlen fandtes enkelte spor efter ældre vejbelægnings, hvoraf den nederste og dermed ældste kunne kulstof-14-dateres til ca. 1125. e.v.t.

Jernbanegade

Hegn og dige

Ca. 16 meter nordvest for Adelgade blev der påtruffet et vidjeflettet hegn, som gik på tværs af Jernbanegade, figur 8. Hegnet lå i koten 0,00 over normale vande, og det har således ligget forholdsvist udsat i forhold til oversvømmelser i området. I profilet mod nord kunne det ses, at der på østsiden af hegnet havde været opført en lav digevold opbygget af græstørv, som utvivlsomt netop har skullet imødegå problemer med overskyllninger fra Vesterfjord, og hvor hegnets funktion har været at forstærke voldfoden mod at blive udvasket af vandet. At anlægget har været opført som reaktion på et akut problem,

¹⁴C-analyse

Kulstof-14 bruges til at tidsbestemme eller datere materiale fra mennesker, dyr og planter.

Kulstof (C) er et grundstof, der indgår i alle levende organismer. Når en organisme dør, mindskes antallet af C-14 atomer langsomt, da atomet er radioaktivt. Ved at måle den mængde af ¹⁴C, der er tilbage i et materiale, kan man derfor regne ud, hvor gammelt det er.

Figur 8. I Jernbanegade fandtes et flettet hegn, der formentlig i 1700-tallet har fungeret som en del af en lille tørveopbygget vold til beskyttelse mod oversvømmelser fra Vesterfjord. Set fra syd.

så i et hvidt vandflejret sandlag, som fandtes på hegnets vestside. Enkelte steder har vandet kunne trænge gennem barrieren, og det har her efterladt lommer med det hvide sand inden for hegnet, hvor tørven er blevet udvasket. Volden har formentlig beskyttet en grund øst for anlægget, som har ligget her i 1600-1700-tallet frem til, at grunden sløjfes til fordel for anlæggelsen af Jernbanegade i slutningen af 1800-tallet.

Adelgade

Hobro bro og Onsild Å

Den ældste kilde til Hobros navn findes i omskriften på en seglstampe fra 1300-tallet, som i 1927 blev fundet i Vesterfjord, figur 9. Ifølge denne har seglet tilhørt Hobros Skt. Knuds købmændsgilde, og afbildet i midten ses to personer siddende på en bänk. Hvorvidt broen i 1300-tallet har ligget på det samme sted, hvor den findes i dag, er dog uklart, da lejet for fjordvandet mellem Mariager Fjord og Vesterfjord, der i dag betegnes som Onsild Å, kan have forskubbet sig gennem tiden. Men eftersom det ikke under den arkæologiske overvågning var lykkedes at påtræffe spor efter en ældre brokonstruktion andre steder, var forventningerne til, hvad der kunne gemme sig i jorden omkring den nuværende bro til at tage og føle på.

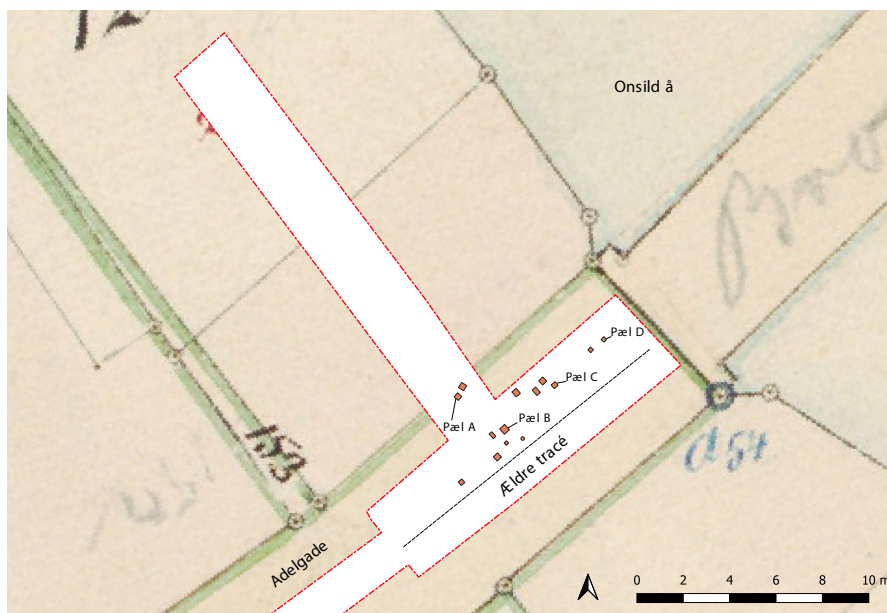

Figur 9. Seglstampe tilhørende Skt. Knuds gildet i Hobro, 1300-tallet.

Brostolper

Og resultatet udeblev ikke. Ca. 23 meter vest for den nuværende bro stødte maskinen på den første nedrammede pæl, og over en strækning på ca. 9 meter blev der herefter fritlagt yderligere 11 pæle samt to pæle i et nordligt sidetracé til kloakkens hovedtracé. Over stolperne fandtes et sandlag med et stort indhold af sten, som gjorde det svært for maskinføreren at mærke, hvornår skovlen stødte på pælene. Det betød, at en lille håndfuld pæle desværre kom med i skovlen, før de blev registeret i feltet, men en omtrentlig placering har for de fleste pæles vedkommende været mulig at rekonstruere efterfølgende. De registrerede pæle var alle af egetræ og var tilspidset og nedrammet i undergrunden. Når pæle på denne måde rammes ned i dybden, bliver de så at sige konserveret for eftertiden, da miljøet her typisk er både vådt og iltfrit.

Bevaringsforholdene er faktisk så gode, at stammernes oprindelige ydersider ofte er bevaret og derfor gør det muligt at lave præcise dendrokronologiske dateringer af stammerne. Alle pælene blev derfor trukket op, så der kunne tages prøver af dem. Langs den sydlige tredjedel af tracéet blev der pga. nedgravningen til den gamle kloak i gaden ikke fundet nogen pæle. Evt. pæle, som i sin tid har stået i vejen for denne kloak, er naturligvis blevet fjernet uden registrering.

Figur 10. Alle pæle for enden af Adelgade er på kortet markeret med brunt. Pælene i Adelgade er alle brostolper, mens de i sidetracéet nord for Adelgade er fra 1500-tals bolværket.

Baggrundskortet er Original 1 kortet fra 1867-68.

På figur 10 ses et kort over alle pælenes placering herunder de, hvis oprindelige placering er rekonstrueret. Som det fremgår af kortet, var der ingen helt entydige forløb mellem pælene, som kunne indikere, hvor de forskellige brokonstruktioner har stået gennem tiden. Det var tydeligt, at vi manglede nogle pæle, som måske kan have stået i det gamle kloaktracé. Dateringerne på de tilbageværende pæle var således afgørende for, hvad vi efterfølgende ville kunne sige om både alder på brokonstruktionerne og om hvor mange forskellige konstruktionsfaser, der var tale om.

Ud af de i alt 14 registrerede pæle af brostolper fra kloaktracéet kunne kun de fire efterfølgende dateres. Her viste det sig, at den først påtrufne pæl længst mod vest var den ældste af dem alle, fældet i foråret 1465. De øvrige tre stolper blev dateret til fældning hhv. mellem 1503-15, vinteren 1561 og 1562. Dateringerne udelukker os dermed fra at kunne sige noget om placeringen af 1300-talsbroen med sikkerhed, men under arbejdet med at analysere de dendrokronologiske prøver fra fire af de ikke-daterbare pæle A, B, C og D (figur 10), bemærkedes imidlertid en sammenhæng, som måske alligevel bringer os lidt tættere på broen fra 1300-tallet. Alle fire pæle så nemlig ud til at stamme fra samme fældningsperiode. Ser vi på kortet igen, kan man se, at de tre af disse pæle, A, B og D, står i et mønster, som godt kunne ligne noget fra en sammenhængende brokonstruktion. Imellem A og B er der ca. 2,6 meter, mens der mellem B og D er knap 6 meter. Den fjerde pæl C var desværre én af dem, som ikke blev set, før den lå i gravemaskinens skovl, og dens placering kan derfor ikke med sikkerhed rekonstrueres. Men hvis vi imidlertid antager, at pælen C har siddet midt mellem B og D, får vi således et mønster, som kan tolkes som to sammenhængende brofag på 2,6 x 2,9 meter. Om bredden på denne bro så kun har været lidt under 3 meter, kan vi ikke sige noget om, men det kan sagtens tænkes, at en del af de pæle, der sandsynligvis forsvandt i forbindelse med det gamle kloaktracé, har været fra en sydlig stolperække fra broen, og at de registrerede stolper således har været fra en central stolperække. En nordlig stolperække markeres her af pælen A, og brokonstruktionen kan på denne måde have fremstået som tosporet med brofag bestående af tre stolper på tværs, der har givet broen en bredde på op mod 5 meter. Der blev ikke fundet støttesolper ved de to stedfæstede centrale pæle B og D, hvilket måske bekræfter tolkningen ovenfor, eftersom støttesolper ville have befundet sig langs broens sider, der ikke kunne undersøges i feltet. Kun ved pælen A var det i princippet muligt, at vi kunne have

Figur 11. På den øverste del af pæl D ses det tydeligt, hvordan pælen i en rum tid efter sin sløjfning har været udsat for nedbrydning fra vandstrømmen i forbindelsesvandet mellem fjordene.

stødt på en støttepæl, men en sådan blev ikke erkendt, da der netop oven på pæl A var anlagt et større stenbygget bolværk fra 1500-tallet, som forstyrrede billedet af brokonstruktionerne en del.

Alle fire pæle bar på de øverste 20-40 cm præg af at have stået i en vandstrøm i en periode, efter de var sløjfet. Alle så de ud til at være hugget over omkring den daværende vandoverflade i fjordvandet. Vandstrømmen havde efterfølgende påvirket pælene, så de efterhånden fik et rundt tværsnit frem for det oprindelige fuldkantede, figur 11. At nedbrydningen er foregået en rum tid efter afhugningen, kunne ses ved, at også hugsporene var blevet afrundet med tiden. Vandets påvirkning af tømmeret viser således, at fjordvandets sydvestlige brink på tidspunktet for stolpernes afhugning har ligget mere end 11 meter længere mod vest, end den gør i dag, og at den fortsatte med at ligge sådan i en rum tid, efter det pågældende broanlæg var sløjfet.

Bolværk

En tidligere undersøgelse på nabogrunden mod syd, matrikel 124a, viste i 2006, at området fra midten af 1500-tallet inddrages i byens rum gennem en systematisk opfyldning af den gamle strandeng og ved inddæmning af Mariager Fjord. I den forbindelse blev der langs fjordvandet opført bolværker i broområdet for dels at forhindre vandstrømmen i at udvaske opfyldsjorden og dels for, at det opfyldte areal kunne brede sig flere meter ud i fjordvandets leje.

Figur 12. Ca. 8 meter nord for Adelgade fandtes et velbevaret parti af et stenbolværk parallelt med Onsild å fra midten af 1500-tallet.

I det lille sidetracé til kloaktracéet, som blev anlagt i indkørslen til parkeringspladsen bag Adelgade 4, fandtes et kraftigt bolværk bestående af forholdsvis store kampesten bevaret i op til tre skifter, figur 12. Foran stenrækken langs kanten af de nederste kampesten fandtes en række nedrammede egepæle, der alle var hugget over i højde med den flade, de oprindeligt var banket ned i. Pælene var alle i eg og ret forskellige i deres udformning. Nogle var krumvoksede, og flere var udkløvet af et større stykke tømmer, så de fremstod trekantede i tværsnittet. Det var tydeligt, at der ikke var tale om bygningstømmer, men derimod om frasorteret, ikke byggeegnet træ. Pælenes funktion må først og fremmest have været at markere kanten af fjordvandets indsnævring – måske som et midlertidigt opfyldsbolværk til fjordinddæmningerne. Senere kan de have haft en støttende funktion i forbindelse med placeringen af stenene i det sekundære yngre stenbolværk. Dendrokronologiske dateringer viste, at pælene var fældet i årene 1555-1559, hvilket svarede godt til dateringerne på de ældste opfyldningsbolværker, der fandtes syd for Adelgade i 2006.

En ny bro?

I kloaktracéet var der som tidligere nævnt et lag oven på pælene fra de afhuggede brostolper, som bestod af sand med et stort antal sten iblandet. Laget var koncentreret netop, hvor der også fandtes pæle i jorden, og det grænsede mod nord op til kampestenene i bolværket. Noget kunne således tyde på, at dette stenlag og bolværket har haft en forbindelse til hinanden og måske er opført samtidigt. Når et terræn langs en vandstrøm hæves, må eventuelle veje på det hævede areal naturligvis hæves sammen med terrænet. Det har således været nødvendigt at hæve en del af Adelgades forløb frem mod til kanten af stenbolværket i et niveau der svarede til toppen af bolværket. Stenlaget må i denne forbindelse have fungeret som en såkaldt vejvase, dvs. et kraftigt stenbygget brohæfte, hvorfra en træbygget broflade har taget sit udgangspunkt, figur 13.

Figur 13. Træbro med stenvase fra Tolånga i Skåne.
Foto 1895.

De mange sten inde i stenvasen har givet anlægget en solid tyngde i fjordvandets bløde leje og har desuden udgjort et stabilt underlag for et overliggende stenbygget vejlag til Adelgade. Som nævnt ser det ud til, at stenvasen og bolværket godt kunne være samtidige, og det giver også god mening i forhold til det samspil, der naturligt ville være mellem de to anlæg, efter det omkringliggende terræn var blevet hævet. Ved fjordvandets østlige brink har der formentlig også været opført en tilsvarende vejvase, men en sådan er

ikke erkendt på nuværende tidspunkt. Hvordan vejvasens sider har set ud, kunne undersøgelserne desværre ikke give noget bud på, da overgangen fra åbrinkens bolværk og vejvasen lå ca. en meter nord for kloaktracéet, og derfor ikke kunne ses. Det samme forhold gjorde sig gældende mod øst og syd, hvor anlægget heller ikke kunne afgrænses. Forhåbentlig vil fremtidige undersøgelser uden for det aktuelle kloaktracé kunne kaste lys over vejvasens udstrækning og måske støde på rester af stabiliserende tømmer til anlægget, som kan datere stenvasen.

Sammenfatning og perspektivering

Når der foretages udgravninger i Hobro på de steder, der i middelalderen lå på kanten af byens daværende udstrækning, ser man ofte lagserier i felternes profilsider, som vidner om de vanskeligheder, der har været forbundet med at bo på en landtange i bunden af et fjordlandskab. Siden 1300-1400-tallet er der gentagne gange blevet kørt tykke lag af både jord og sand på de lavtliggende arealer for, at de på denne måde gradvist har kunnet inddrages mere aktivt i byens bebyggede areal. Det nordlige Hobro og i det aktuelle tilfælde området lidt uden for det middelalderlige Hobro var langt fra noget særtilfælde, hvor fundene af både opfyldslag, bolværker og piloteringer vidner om det omfang af ressourcer, som har måttet mobiliseres for at få byen til at ekspandere her. Men selv i dag er vand et problem i Hobro, og hvor det måske ikke så meget er vandet fra Mariager Fjord, der spøger længere, så presser de øgede nedbørsmængder nu på fra byens vestlige bagland, hvor Vesterfjord og Onsild Å ikke længere er i stand til at akkumulere og distribuere de store mængder vand, der på kort tid kan nå at falde under hyppigere forekommende skybrud. Kloakarbejderne, som har givet anledning til den nærværende undersøgelse, er endnu et led i byens århundreder lange bestræbelser på at bekæmpe risikoen for oversvømmelser og kan med rette siges at være en fulgyldig del af byens historie, som den har formet sig, siden byen blev grundlagt i ældre middelalder.

Området, som har været genstand for nærværende undersøgelse, er yderst interessant i forhold til forståelsen af, hvordan og hvornår byen har taklet bestræbelserne på at ekspandere sit byrum, og der er igennem de seneste årtier opnået en del ny viden fra arkæologiske undersøgelser om det nordlige Hobros udvikling. På trods af dette er der dog tale om undersøgelser, som kun har afdækket relativt få kvadratmeter, og vi mangler således meget endnu for at kunne sige noget mere udtømmende om stedets udvikling. Nordjyske Museers arkæologer vil således fortsat være at finde på kanten af og i hullerne, når der i fremtiden skal foretages gravninger i byen.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

Jensen, Chr. Vrångmose, S. Bergmann Møller og B. Springborg: Byarkæologi i Hobro. *Nordjyllands Historiske Museum. Årbog 2006*, s. 20-28.

Møller, S. Bergmann & B. Springborg: Middelalderens og renæssancens Hobro – samt lidt om nyere tid. *Fra Himmerland og Kjær Herred 2008*, s. 105-131.

Vedel-Smith, L. Ruby: Fire huse i Hobro. *Fra Himmerland og Kjær Herred 1996*, s. 105-134.

Udgravningsdata

Huse, gader og broer i Hobro fra middelalder og nyere tid

- Nordjyske Museer jnr. ÅHM 7406.
- Udgravningsperiode: 15. februar til 21. november 2021.
- Fund & Fortidsminder: 140703-145.
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 21/01442.
- Bygherre: Mariagerfjord Vand A/S.
- Undersøgt areal: 1.922 m².
- Deltagere i udgravningen:
 - Museumsinspektør Christian Klinge.
 - Arkæolog Jeanette Halkier Ladefoged.
 - Arkæolog Kenneth Nielsen.
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Nordjyske Museer, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg.